

אילנה קוורטין

כליאה של הדרת כבוד: שתלטנות קיצונית כלפי נשים נשואות בישראל

עבודה זו עוסקת בתופעה מגדרית של זוגיות פוגענית שאינה כוללת יסוד של אלימות פיזית ובוחנת אותה בעדשה חדשה, המשלבת בין ארבע דיסציפלינות שונות – מגדר ואלימות כלפי נשים במשפחה; משפט ויחסה של המדינה לנשים בתוך מערכות נישואין; תיאוריית הכבוד; ותחום ניהול ויישוב הסכסוכים. מטרת המחקר הייתה לשיים, למסגר ולהגדיר את התופעה על מכלול רכיביה, לזהותם ולהגדירם. כמו כן, לברר מה הם מאפייני התופעה, היכן וכלפי מי היא מתרחשת וכיצד ניתן למקמה בשיח האקדמי, האקטיביסטי, והפמיניסטי-משפטי, ולבסוף – להציע כיוון להסדר משפטי המתייחס אל התופעה בכללותה.

במסגרת המחקר שנערך במתודולוגיה איכותנית פמיניסטית, בוצעו ראיונות עם נשים יהודיות ישראליות נשואות בראיונות עומק חצי מובנים. בין המראיינות נכללו נשים צעירות, מבוגרות, אימהות לילדים, נשים שמתגוררות בעיר או בכפר, בצפון, בדרום ובמרכז הארץ. מן הראיונות שתומללו מוצו תמות בהליך שמוכר כתיאוריה מעוגנת בשדה.

התופעה שנחשפה, אשר מוצע לכנותה "כליאה של הדרת-כבוד", התבררה כחוצת מאפיינים דמוגרפיים וסוציולוגיים. המונח "כליאה" מתייחס לכך שהנשים כפופות למסגרת של תפקידים מגדריים אשר כולאים אותן באופן שקוף ובלתי נראה. המונח "הדרת-כבוד", honor, לקוח מהטיפולוגיה שערכה אורית קמיר למושג הכבוד, ומציין את התשתית הערכית להתנהגויות ולפרקטיקות שמפעילים הבעלים כלפי נשים אלה.

ממצאי המחקר מזהים שישה תחומי חיים שבהם מתקיימת התופעה בחייהן של המראיינות. שישה תחומים אלה זכו להתייחסות בסעיף ההגדרות בהצעת החוק שנוסחה בעקבות ממצאי המחקר.

"הצעת החוק למניעת שתלטנות קיצונית במסגרת משפחה" – שנוסחה במסגרת המחקר הנוכחי והכוללת את ההגדרות דלעיל – קובעת כי הצטברות מופעים חוזרים של ההתנהגויות המנויות בחוק, לאורך זמן ובאינטנסיביות גבוהה, מזכה בסעד מסוג פיצוי ללא הוכחת נזק ובצו הגנה.

לצד הצעת החוק, מציע מחקר זה מודל תיאורטי סכמטי להתבוננות בתופעה המכונה במחקר הנוכחי 'כליאה של הדרת-כבוד' ולהערכת חומרתה. בהשראת המודל של אזר (1978) לניתוח קונפליקטים חברתיים מתמשכים, ובהתבסס על תיאוריית הכבוד (קמיר, 2004), מציג מחקר זה מודל של התופעה ועוצמתה על ציר הזמן ומשרטט אותו.

